

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Кафедра економічної теорії

Міждисциплінарна курсова робота

з
економічної теорії
на тему:

*«Валютний ринок: теоретичні засади
функціонування та проблеми
розвитку в Україні»*

Студентки II курсу ФБС – 22 групи
Квасігроз Л. О.
Науковий керівник:
к.е.н. Сліпченко Т. О.

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ECTS _____

Тернопіль-2017 р.

ПЛАН

Вступ

- 1.Теоретичні засади функціонування валютного ринку України.
- 2.Сучасний стан і тенденції розвитку валютного ринку України.
- 3.Інструменти валютно-фінансової політики в Україні : загрози та перспективи.

Висновки

Список використаних джерел

Зміст

Вступ.....	4
1.Теоретичні засади функціонування валютного ринку України....	6
2.Сучасний стан і тенденції розвитку валютного ринку України...11	
3.Інструменти валютно-фінансової політики в Україні: загрози та перспективи.....	19
Висновки.....	26
Список використаних джерел.....	28

Вступ

Актуальність теми дослідження. Валютний ринок є однією із основних ланок міжнародної валютної системи. Інтеграція України у світове співтовариство зумовила покращення механізму діяльності валютного ринку України. Розбудова валютного ринку та його ефективне регулювання є однією із передумов формування відкритої економіки, адже валютний ринок є ланкою, яка забезпечує взаємозв'язок між національною і світовою фінансовою системою.

На сучасному етапі для України ефективне функціонування валютного ринку набуває важливого та актуального значення, адже від нього залежить не тільки розвиток ринкових відносин, розширення зовнішньоекономічних відносин, а й загальний розвиток економіки, рівень інфляції, стан платіжного балансу, обсяг заборгованості, конкурентоспроможність та багато іншого.

Таким чином, у наслідок процесів глобалізації, світової фінансової кризи, стану української економіки та конфлікту на Сході країни, проблеми механізму діяльності національного валютного ринку та перспективи його розвитку набувають особливої актуальності.

Огляд літератури з теми дослідження. Дослідженню сутності валютного ринку, особливостей його становлення та розвитку присвячено безліч праць вітчизняних та зарубіжних науковців. Зокрема: Т.П. Вахненко, О.В. Дзюблюка, І.І. Д'яконової, Ф.О. Журавка, В.В. Коваленко, І.Г. Лук'яненко, С.О. Маслової, В.І. Міщенко, В. Жупанина, Р.С. Лисенко, С.В. Мочерного, Я.С. Ларіної, С.В. Фомішина, К.З. Возьного, О. Береславської та ін. Значний внесок у розробку питань з реалізації валютної політики зробили зарубіжні економісти, серед яких: Л. Бальцеревич, Дж.М. Кейнс, Л.Н. Красавіна, Р. МакКінон, Ф.С. Мишкін, І.Я. Носкова, М. Пейбро, М. Фрідмен, Г. Хоггарт, В.В. Шмельов та ряд інших

Незважаючи на такий великий ряд праць, поки що недостатньо уваги приділено оцінці дій монетарної влади в Україні. А отже, питання щодо подальшого розвитку валютного ринку в Україні і впливу на нього центрального банку потребують подальших наукових досліджень та розробок.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є дослідження стану національного валютного ринку, особливостей його функціонування та проблем розвитку.

Для досягнення поставленої мети передбачено постановку, формулювання і розв'язання наступних наукових і практичних завдань:

- узагальнити теоретико-методологічні підходи та розкрити економічну

сутність категорії «валютний ринок» з погляду його функціонального призначення, інституційної побудови та організаційно-технічного забезпечення;

- визначити цілі валютної політики, основні складові елементи та інструменти реалізації;

- оцінити загрози і перспективи розвитку валютного ринку;

- дати характеристику сучасному стану та визначити перспективи розвитку національного валютного ринку .

Об'єкт та предмет дослідження. Об'єктом дослідження є валютний ринок України.

Предметом дослідження. Предметом дослідження є комплекс відносин, які виникають у сфері здійснення суб'єктами господарювання валютних операцій.

1.Теоретичні засади функціонування валютного ринку України

Валютний ринок є складний економічним поняття. Вперше в економічній літературі воно зустрілося в XVI ст., а в Українській радянській енциклопедії 1978 р. має таке трактування: «Валютний ринок – це особлива сфера економічних відносин, пов'язаних із проведенням операцій з іноземною валютою і платіжними документами в іноземній валюті»[5, С.38].

Існує багато визначень цього поняття,наприклад Коваленко Д.І розглядав «Валютний ринок як економічна категорія-це система стійких економічних та організаційних відносин,пов'язаних з операціями купівлі-продажу іноземних валют та платіжних документів в іноземних валютах[1,С.30]»

На думку М.І. Савлука «Валютний ринок за своїм економічним змістом – сектор грошового ринку,на якому врівноважується попит і пропозиція на такий специфічний товар, як валюта»

В банківсько-фінансовому словнику-довіднику описано валютний ринок, як «сфера економічних відносин між країнами, пов'язаних з операціями купівлі-продажу та обміну іноземних валют та використанням платіжних документів в іноземних валютах».

Ю.В. Сенейко вважав, що «Валютний ринок – це особливий ринок, на якому діють учасники,що продають, купують і обмінюють такий специфічний товар, як валюту, де роль ціни виконує валютний курс»

Отже, із вище сказаного можна зробити висновок, що валютний ринок – це складна економічна категорія, яка має безліч різних трактувань і здійснює значний вплив на розвиток держави.

На ринку здійснюється велике коло операцій щодо туризму,міграції капіталів, зовнішньоторговельних розрахунків тощо,які зумовлюють використання іноземної валюти суб'єктами ринку[1,с.30].

Валютний ринок має всі ознаки звичайного ринку: комунікації, попит та пропозицію, об'єкти та суб'єкти, інфраструктуру [3, с. 85].

На ньому здійснюється купівля-продаж іноземної валюти за вітчизняну валюту країни і об'єктом купівлі-продажу виступає іноземна валюта інших країн, колективні валюти, національні та іноземні валютні цінності тощо [2, с. 213].

Суб'єктами валютного ринку є фізичні та юридичні особи, резиденти та нерезиденти, посередники, серед яких брокерські компанії, банки, валютні біржі, великі корпорації, валютні брокерські фірми та інші фінансові інститути, які забезпечують взаємодію всіх суб'єктів ринку. Основною метою їх діяльності є отримання прибутку. [3, С. 85].

Головними функціями валютного ринку є:

- забезпечення реалізації валютної політики держави;
- створення умов для своєчасного здійснення міжнародних платежів за всіма розрахунками;
- сприяння розвитку зовнішньої торгівлі;
- визначення і формування попиту і пропозиції на іноземні валюти;
- регулювання валютного курсу;
- диверсифікація валютних резервів [5, С. 39]

На валютному ринку існує чотири групи суб'єктів :

- державні установи, основне місце серед яких займають центральні банки та казначейства окремих країн;
- фізичні та юридичні особи, які є задіяними у різноманітних сферах зовнішньоекономічної діяльності;
- комерційні банківські установи, які забезпечують валютне обслуговування;
- валютні біржі та валютні відділи товарних та фондових бірж [1, С. 30]

Всі учасники міцно пов'язані між собою за допомогою телефонних, телекських та комп'ютерних засобів зв'язку. Це дає змогу за

лічені хвилини переказувати кошти у всяку точку планети,здійснювати перекази платежів від імпортера до експортера тощо. За розміщенням валютні ринки прив'язані до великих банківських та валютно-біржових центрів, адже в ряді країн поряд з міжбанківською торгівлею існують і спеціальні валютні біржі,а встановлений на них курс називається офіційним валютним курсом. Валютний курс є ціною на ринку.

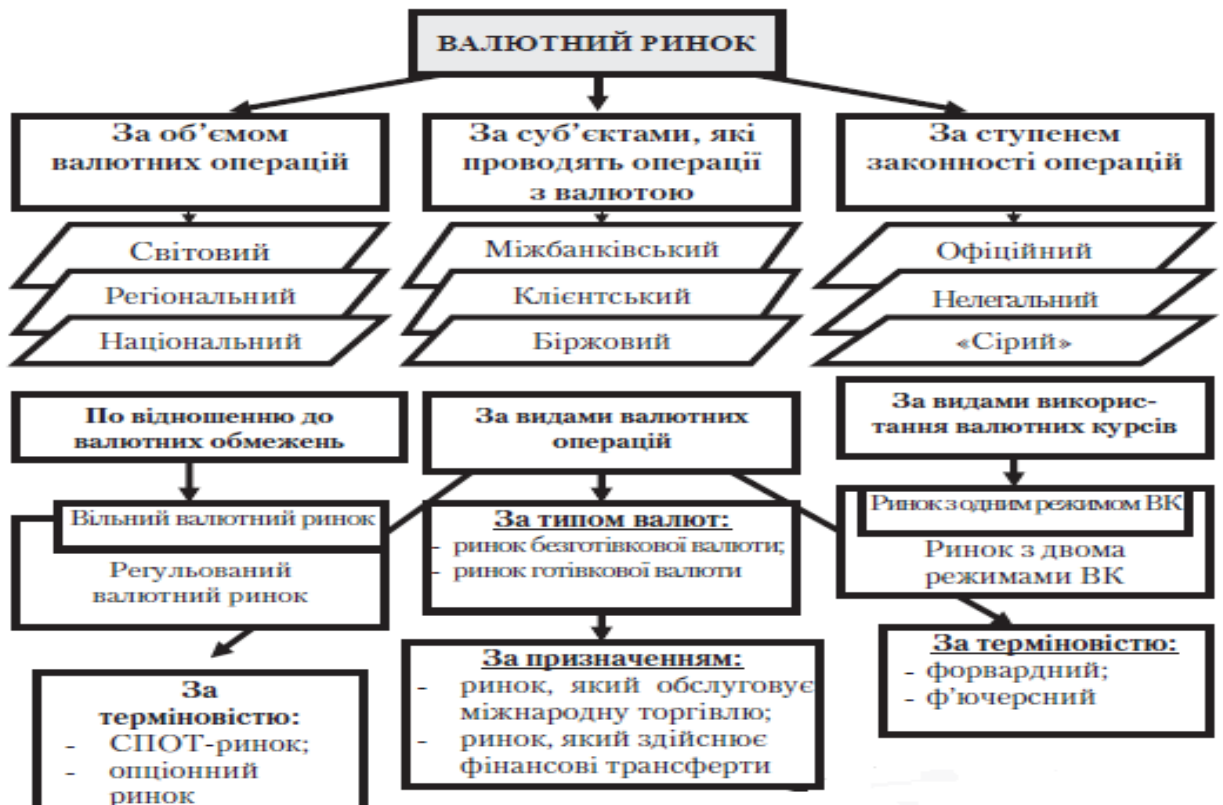
У структурі валютного ринку можна виділити міжнародний,регіональний та національний(місцевий) валютні ринки. Вони різняться між собою масштабом і характером валютних операцій,кількістю валюти,що продається і купується,рівнем правового регулювання тощо.

Структуру національного та міжнародних валютних ринків подано у табл.1[1,С.166]

Національні валютні ринки наявні у більшості країн світу. Їхній економічний простір це територія певної країни і регулюються вони її національним валютний законодавством.

Міжнародний валютний ринок складається з тісно пов'язаних швидкодіючими комунікаціями регіональних ринків.

Таблиця 1.Структура валютного ринку.

На даний момент часу існують дані регіональні ринки:

- Європейський – із центром у Лондоні, Цюріху, Франкфурті;
- Азіатський – із основними центрами в Токіо, Гонконзі, Сінгапурі;
- Американський – із основними центрами у Нью-Йорку, Чикаго, Лос-Анджелесі.

Функції валютного ринку реалізуються через здійснення суб'єктами ринку валютних операцій. Під ними розуміють будь-які платежі, пов'язані з переміщенням валютних цінностей між суб'єктами валютного ринку .

Операції на валютному ринку поділяються:

1. Конверсійні: касові; форвардні; ф'ючерсні; опціонні.
2. Депозитні: до запитання; короткострокові; строкові.
3. Кредитні: короткострокові; середньострокові; довгострокові.

Широкий спектр валютних операцій, високе технічне і організаційне забезпечення їх виконання створюють сприятливі умови для діяльності суб'єктів валютного ринку[3, С.85].

В Україні основним органом, на який покладено завдання розроблення та реалізації валютної політики та регулювання валютного ринку є Національний банк України.

Валютний ринок в Україні розвивався в три етапи:

1.1991 рік – жовтень 1994 року – період пошуку концепції розбудови економіки нової держави, коли було закладено фундамент ідеології НБУ, було визначено і сформовано її головні орієнтири і пріоритети.

2.Жовтень 1994 року - серпня 1996 року після проголошеної урядом програми макроекономічної стабілізації.

3.3 вересня 1996 року,коли було введено в обіг гривню, як повноцінну національну валюту України.

За даного сучасного стану економіки країни, світової фінансової кризи, військовими діями та політичним конфліктом на території України валютний ринок переживає далеко не найкращі часи. Співвідношення долара і гривні хвилює не лише спеціалістів, а й усе суспільство[5,С.39].

2.Сучасний стан і тенденції розвитку валютного ринку України.

Відповідно до чинного законодавства, на НБУ покладено організацію валютного ринку. Першочерговими цілями є офіційний курс національної грошової одиниці до іноземних валют, організація торгів на валютному ринку та використання валютних інтервенцій з метою стабілізації валютного курсу тощо[17].

У 2013 році чиста пропозиція безготівкової іноземної валюти становила 1,6 млрд. дол. США. Середньоденний обсяг операцій з іноземною валютою становив 17,1 %, його підвищення відбулося внаслідок збільшення і валютної пропозиції (на 19,3%), і попиту (на 14,9%). Більшість операцій відбувалася у безготівковій формі і частка безготівкових валютних операцій в загальному обсязі операцій на валютному ринку збільшилась на 1,5 процентних пункти – до 94,4%. Обсяг операцій з безготівковою іноземною валютою на міжбанку становив 79 862,1 млн. дол. США. Безготівкові операції із доларами США збільшилися на 1,1 процентних пункти – до 77,6% та російськими рублями – на 0,6 процентних пункти – до 6,1%. Але зменшилась питома вага операцій з євро на 0,3 процентних пункти – до 14,7%, з іншими валютами на 1,4 процентних пункти – до 1,5%. Чистий попит на готівкову іноземну валюту у 2013 році становив 2,9 млрд. дол. США. Обсяг операцій з готівковою іноземною валютою склав 3 515,8 млн. дол. США, обсяг купленої валюти банками в населення склад 1 287,8 млн. дол. США, проданої населенню – 2 228,0 млн. дол. США. Операції з готівковою іноземною валютою збільшились з євро - на 1,4 процентних пункти - до 13,0%, з російськими рублями – на 0,4 процентних пункти – до 12,2%, з іншими валютами – на 0,1 процентних пункти – до 1,2%. Натомість питома вага операцій з доларами США зменшилась на 5,5 процентних пункти – до 73,6%. Середньоденний обсяг операцій з готівковою іноземною валютою зменшився на 11,8 %, попит – на 23,9%, а пропозиція збільшилась на 8,4%.

Гривня знецінилась відносно долара США за безготівковими операціями на 1,2%, з готівковими операціями – на 2,4%. НЕОК збільшився на 4,0%, внаслідок зміцнення гривні відносно російського рубля. РЕОК знизився відносно грудня 2012 на 0,4%, що посприяло підтримці цінових переваг українських виробників. Міжнародні резерви становили 20 415,7 млн. дол. США [25].

У 2014 році ситуація на валютному ринку кардинально змінилася. Валютний ринок у 2014 році функціонував під впливом складної політичної ситуації в країні та розгортання воєнного конфлікту на сході України, на які раніше припадало більш ніж 20% експорту. У 2014 році відбувся чистий відплив іноземної валюти на користь нерезидентів у розмірі 125,8 млрд. дол. США. Попит на іноземну валюту становив майже 10 млрд. дол. США. Обсяг операцій із безготівковою іноземною валютою склав 13 948.6 млн. доларів США. Частка безготівкових операцій з іноземною валютою знову збільшилась на 1,4 процентних пункти – до 95,7%. Безготівкові операції на валютному ринку з долларом США збільшились на 3,0 процентних пункти – до 80,6%. Але при цьому зменшилась питома вага операцій з євро на 1,3 процентних пункти – до 13,4% та російськими рублями – на 1,8 процентних пункти – до 4,3%. Готівковий попит на іноземну валюту становив 2,4 млрд. дол. США. Обсяг операцій із готівковою іноземною склав 343.3 млн. доларів США, обсяг валюти, купленої банками в населення склав 148.1 млн. доларів США, проданої населенню, – 195.2 млн. доларів США. Операції з готівковою іноземною валютою на валютному ринку з євро збільшились на 2,0 процентних пункти – до 14,9 %, з іншими валютами на 1,0 процентних пункти – до 2,3%. Натомість питома вага операцій з доларами США зменшилась на 1,7 процентних пункти – до 72,0%, з російськими рублями на 1,3 процентних пункти – до 10,9 %. Впродовж 2014 року гривня знецінилась до долара США на 97,3 %, до євро – на 72,2%. Золотовалютні

резерви становили 7 533,23 млн. дол. США. НЕОК знизився на 4,7%, в свою чергу РЕОК знизився на 4,3 % [26].

Протягом 2015 року офіційний курс гривні зменшився з 1576,86 грн. за 100 доларів США до 2 400,07 грн. за 100 доларів США на закінчення року, пікове значення було зареєстроване 26 лютого 2015 року – 3001,01 грн. за 100 доларів США. Обсяг інтервенцій на міжбанківському ринку склав 4250,7 млн. дол. США, що є набагато менше, ніж у 2014 році. Обсяг інтервенцій з продажу склав 2046,6 млн. дол. США, з купівлі – 2204,1 млн. дол. США. Пришвидшення девальвації змушувало НБУ витратити кошти з резервів для задоволення попиту на ринку та утримання курсу. Сальдо інтервенцій на міжбанківському валютному ринку склало – 233,1 млн. дол. США. Обсяг операцій з готівковою іноземною валютою склав 239,9 млн. дол. США, значне скорочення спричинення переважанням обсягів продажу валюти зі сторони населення над обсягами купівлі, в тому числі обсяг валюти купленої банками в населення склав -180,3 млн. дол. США, проданої – 59,6 млн. дол. США. Обсяг операцій з безготівковою іноземною валютою склав 13 907,0 млн. дол. США, в тому числі продаж клієнтам банку, які не є суб'єктами ринку становив 4 435,0 млн. дол. США, купівлі – 3 657,3 млн. дол. США. Середньоденний обсяг торгів на міжбанку становив 746,82 млн. дол. США. Обсяг золотовалютних резервів на закінчення 2015 року становив 13 299,99 млн. дол. США, протягом року вони збільшились на 87%. Офіційний курс гривні до долара США знизився на 0,49% і становив 2 400,0667 грн. за 100 доларів США, євро – на 3,77% і становив 2622,3129 грн. за 100 євро, російського рубля – на 8,67% і становив 3,2931 за 10 російських рублів [14].

Протягом 2016 року на валютному ринку спостерігалася переважно стабільна ситуація, в кінці року і на початку 2017 року відбулося посилення девальваційного тиску на гривню незважаючи на сприятливі зовнішні фактори.

Це відбулося через сприяння безлічі факторів, а саме характерне для кінця року збільшення підприємства виплат за зовнішніми кредитами, нарощування бюджетних видатків наприкінці року, відшкодування ПДВ і звісно ж, психологічний чинник, який виник через тимчасове посилення політичної напруги та капіталізацію Приватбанку за рахунок державних коштів.

НБУ намагався вирівнювати надмірні коливання валютного курсу, а саме проводив аукціони як з купівлі, так і з продажу іноземної валюти, не перешкоджаючи домінуючим трендам. В жовтні – листопаді 2016 офіційний курс гривні до долара США девальзував на 2,2 % і це незважаючи на чисту купівлю НБУ іноземної валюти. Але в грудні він знову ж таки девальзував на 2%, а сальдо НБУ з іноземною валютою було від'ємним. Проте чисте кумулятивне додатне сальдо операцій НБУ з іноземною валютою становило 235 млн. дол. США за результатами IV кварталу 2016 року та 1.55 млрд. дол. США в цілому за 2016 рік.

Внаслідок того, що відбулася девальвація валют більшості країн світу до долара США НЕОК гривні трішки укріпився. Це спричинила і відповідне зростання РЕОК курсу гривні на 5.2%. В загальному, за результатами року НЕОК знизився на 8%, але на РЕОК це майже не вплинуло, через вищу інфляцію в Україні порівняно з країнами основних торговельних партнерів.

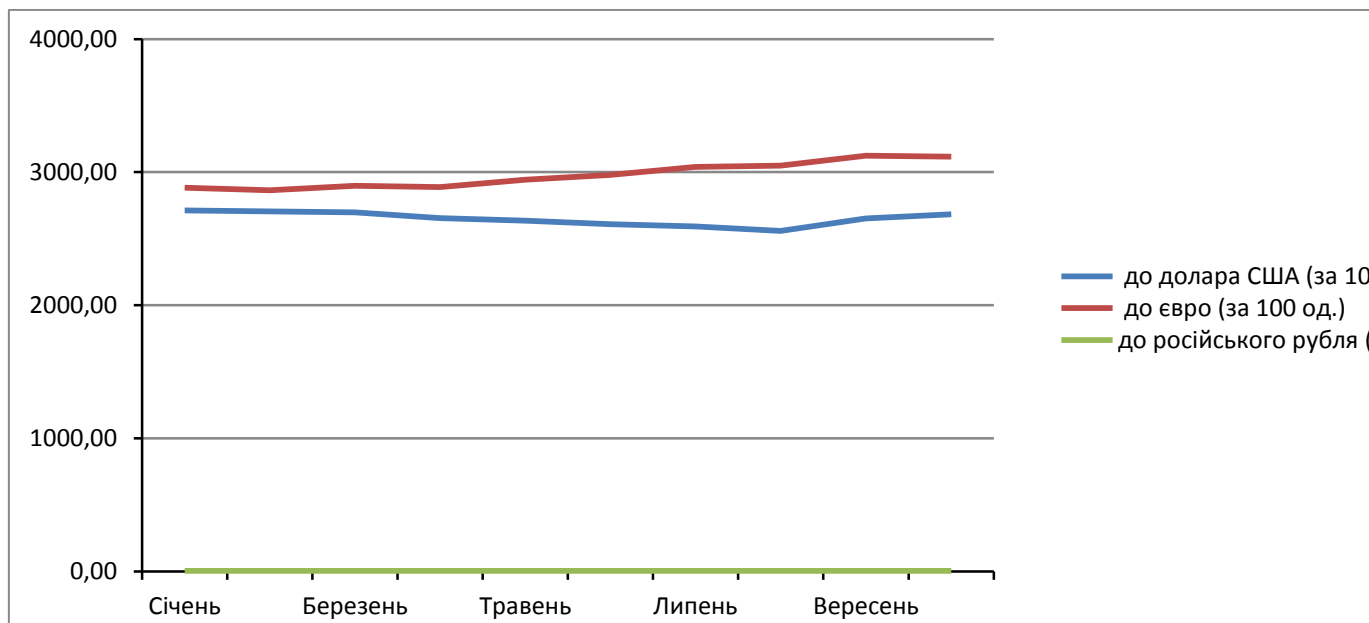
В готівковому сегменті валютного ринку наприкінці 2016 року середньоденні обсяги купівлі населенням трішки зросли, а саме до 4.3 млн. дол. США порівняно із 3.5 млн. дол. США в III кварталі 2016 року, тоді як обсяги продажу значно зменшились. Але в цілому сальдо купівлі – продажу іноземної валюти в IV кварталі 2016 року залишилося додатнім.

Обсяг операцій на міжбанківському валютному ринку із безготівковою валютою на грудень 2016 становив 3 179,0 млн. дол. США, тому числі з продажу іноземної валюти становили 234,4 млн. дол. США, з купівлі – 115,0 млн. дол. США. Обсяг операцій з готівковою іноземною

валютою з продажу становив 96,4 млн. дол. США, з купівлі – 134,3 млн. дол. США.

Впродовж лютого 2017 стан валютного ринку залишався стабільним, але іноді відбувалося збільшення волатильності обмінного курсу. Зважаючи на це НБУ був присутній на ринку і реагував на коливання курсу [15].

Офіційний курс гривні до іноземних валют на останній день місяця 2017 року:

Проаналізувавши даний графік можна побачити, що курс долара від січня до серпня зменшувався, а з вересня почав зростати. За січень, лютий відбулося незначне зменшення курсу євро, після чого почав зростати у травні. Щодо рубля, то найвищий курс спостерігався у березні 4,78 після чого почав спадати, у вересні і жовтні спостерігається зростання курсу рубля.

Курс гривні за операціями продажу:	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень	Липень	Серпень	Вересень	Жовтень
долар США	2807,36	2738,51	2710,28	2676,24	2630,34	2603,71	2593,92	2569,79	2625,01	2679,14
євро	2978,51	2915,80	2894,52	2869,73	2898,90	2922,35	2976,66	3015,16	3116,14	3145,97

Курс гривні за операціями купівлі :										
долар США	2763,87	2707,78	2688,67	2658,97	2616,17	2590,70	2576,80	2552,28	2605,52	2660,05
євро	2933,46	2880,89	2865,52	2835,31	2880,08	2898,67	2954,97	2998,19	3089,14	3121,61

Отже, курс гривні за операціями купівлі долара США у жовтні зріс на 54,5грн., євро на 32,5грн. У відсотковому співвідношенні вересня і жовтня долар подорожчав на 2,09%, євро на 1,05 %.

У жовтні порівняно з вереснем обсяг операцій на міжбанківському валютному ринку із безготівковою іноземною валютою зріс на 5,65 % або на 236,5 млн. дол.

Обсяг операції із готівковою іноземною валютою значно зменшився порівняно із вереснем. У вересні сальдо (продаж мінус купівля, тільки млн. дол. США) становив – 3,4 млн. дол. США, тоді як у жовтні – 32,1 млн. дол. США. При цьому обсяг продажу у вересні становив 527,7 млн. дол. США, у жовтні 571,1 вже 146,6 млн. дол. США. Обсяг купівлі у вересні становив 524,3 млн. дол. США, тоді як в жовтні він становив вже 539,1 млн. дол. США. Тобто, у відсотковому еквіваленті обсяг продажу готівкової іноземної валюти збільшився на 8,23 %, а обсяг купівлі збільшився на 2,81%.

Рис 2. Інтервенції НБУ на міжбанківському валютному ринку.

Інтервенції НБУ	Вересень	Жовтень	Зміна до попереднього місяця	
			Номінальна	%

Продажу(млн. дол. США в еквіваленті)	165,6	181,2	15,6	9,42%
- млн. долар США	165,6	181,2	15,6	9,42%
- млн. євро	0,0	0,0	0,0	0,00%
- млн. інших валют в доларовому еквіваленті	0,0	0,0	0,0	0,00%
купівлі (млн. дол США в еквіваленті)	0	34	34	100%
- млн. долар США	0	34	34	100%
- млн. євро	0,0	0,0	0,0	0,00%
- млн. інших валют в доларовому еквіваленті	0,0	0,0	0,0	0,00%

В жовтні 2017 року НБУ продав 181,2 млн. дол. США (у вересні 165,6 млн. дол. США), що на 9,42% більше ніж у вересні. Що стосується купівлі, то НБУ було куплено 34 млн. дол. США (у вересні 0 млн.дол. США), що у відсотковому співвідношенні порівняно із вереснем більше на 100%.

Що ж до міжнародних резервів, на кінець жовтня вони становили 18735,94 млн. дол. США, тоді як у ще вересні їх обсяг складав 18637,74 млн. дол. США. [14].

Стосовно структури операцій з готівковою іноземною валютою, можна стверджувати, що обсяг продажу іноземної валюти, завжди перевищував обсягам її купівлі,що свідчить про доларизацію економіки. Це свідчить про те, що гривня втрачає свою функцію нагромадження, адже більшість населення бажає зберігати свої заощадження у стабільній, міцній

валюти. Це спричинено високим рівнем інфляції та інфляційними очікуваннями, державними позиками в іноземній валюті тощо. Однак, позитивною є тенденція, до відновлення збільшення обсягів продажу іноземної валюти з 2014 і до сьогоднішнього дня. НБУ всіма можливими способами намагається стабілізувати національну грошову одиницю і це є одним із основних стратегічних цілей на довгострокову перспективу.

3.Інструменти валютно-фінансової політики в Україні: загрози і перспективи.

Відповідно до українського законодавства, основною функцією ЦБ країни є забезпечення стабільності національної грошової одиниці України. Головним документом у правовому становленні валютної політики України був Декрет Кабінету Міністрів №15-93 «Про систему валютного регулювання і валютного контролю», прийнятий у лютому 1993р. Він і донині є чинним і центральний елементом регулювання валютних відносин у країні. НБУ використовує грошово-кредитну політику, монетарні механізми та інструменти, за допомогою яких можна оцінювати поточну діяльність, контролювати, коригувати і прогнозувати цільові показники основних макроекономічних складових.

Дія механізму регулювання валютного ринку базується на використанні інструментів валютної інтервенції, девізної валютної політики (здіянні механізму курсоутворення),регулювання платіжного балансу. Механізм валютного курсоутворення заснований на інструментах управління золотовалютними резервами, нормативах обов'язкового резервування, девальвації та ревальвації валюти.

Валютні обмеження, обов'язковий продаж валютної виручки, операції відкритого ринку, які є основою механізмів державного валютного регулювання, виступають одночасно інструментами механізмів регулювання стійкості розвитку валютного ринку й валютного курсоутворення. Механізм саморегулювання валютного ринку ґрунтується на дії інструментів (індикативні норми «Базельських стандартів», формування валютної політики суб'єктів господарювання, стрес тестування), які є складовими механізмів державного валютного регулювання та регулювання стійкості розвитку валютного ринку. За характером дії механізми регулювання валютного ринку можна поділити на ринкові й адміністративні. У формалізованому вигляді вони мають

чотири означені вище змістовні складові: механізм регулювання стійкості розвитку валютного ринку, механізм валютного курсоутворення, механізм державного валютного регулювання, механізм саморегулювання

Указані механізми передбачають використання економічних, монетарних, адміністративних інструментів, формування політики держави та суб'єктів господарювання, а також можливість їх взаємодії.

За участю держави доцільно виокремити механізми державного регулювання та саморегулювання, поєднання яких забезпечує ефективність регулювання валютного ринку [18].

Втіленням валютної політики є обмінні курси, адже він них залежить ціна імпорту, виражена в національній валюті, ціна експорту, що конвертується в іноземну валюту. Тому його динаміка пов'язана з темпами інфляції. Згідно із запровадженим інфляційним таргетуванням в Україні прийнятим рівнем інфляції є 5% річних. Задля досягнення цього результату НБУ використовує доступні йому інструменти грошово-кредитної політики. А саме основним інструментом є зміна облікової ставки, за допомогою якої можна домогтися сталого і прогнозованого рівня інфляції [20].

Досі Україні де-факто використовувалося таргетування обмінного курсу, що полягало в неофіційній (проте дуже послідовній) прив'язці курсу гривні до долара США. Таргетування обмінного курсу та інфляційне таргетування часто протирічать одне одному, тому існування обох режимів одночасно не є можливим.

Комодітізація експорту є структурним чинником валютної політики, адже українська економіка характеризується високим рівнем «комодітізації», тобто залежності від експорту сировинних товарів або промислових товарів невисокого рівня обробки.

У постанові про основні засади грошово-кредитної політики України на 2016-2020 роки вказано, що обмінний курс буде визначатися ринковими умовами без попереднього встановлення бажаного значення. Але у разі

потреби НБУ буде здійснювати інтервенції на валютному ринку з метою поповнення міжнародних резервів або задля запобігання надмірним коливанням обмінного курсу. Тобто, грошово-кредитна політика не буде спрямована на досягнення певного рівня обмінного курсу. Національний банк поступово зменшить свою присутність на валютному ринку та буде сприяти його безперешкодному функціонуванню [19].

Політика цінової стабільності повинна посприяти зниженню довгострокової волатильності обмінного курсу за допомогою зменшення негативного тиску на обмінний курс зі сторони швидкого погіршення поточного стану платіжного балансу.

З іншого ж боку, валютно-курсова політика має підтримувати змоги НБУ досягнення їхніх поставлених пріоритетних цілей.

Поетапне послаблення адміністративних заходів валютного характеру повинно узгоджуватися із змогою держави не лише нівелювати довгострокові внутрішні і зовнішні дисбаланси, а й також із її здатністю виконувати ці функції без використання допомоги МФО [19].

На даний момент часу МВФ рекомендує, а НБУ взяв за мету перехід до режиму плаваючого курсу з таргетуванням інфляції. Однак, така економічна політика не підходить державі, тому, що в Україні відкрита економіка у сфері міжнародної торгівлі і суттєвий вплив на інфляцію більшості чинників немонетарного характеру.

В кінці 2016 та на початку 2017 року НБУ, користуючись сприятливою ситуацією поступово продовжував пом'якшувати обмеження на валютному ринку та удосконалювати його роботу, зокрема:

- дозволив на фондових біржах уповноваженим банкам здійснювати свої власні операції з похідними фінансовими інструментами;
- дав дозвіл банкам, які є учасниками міжнародних платіжних систем купувати чи продавати іноземну валюту на основі індивідуальних ліцензій НБУ;

- здійснив ряд операцій для розширення можливостей клієнтів банків-резидентів у сфері купівлі валюти на міжбанківському ринку;
- на операції з експорту послуг було усунуто адміністративні бар'єри;
- здійснив операції для полегшення припливу кредитних ресурсів в іноземній валюті, а також одночасного покращення механізму запобігання їх відпливу за межі України;
- надав банкам можливість управлінням короткостроковою ліквідністю;
- дебюрократизував проведення валютних операцій для страхових компаній;
- здійснено запровадження нових валютних інтервенцій, які полягають у запиті щодо найкращого курсу;
- послабив вимоги щодо купівлі банками іноземної валюти для клієнтів, шляхом підвищення граничної суми залишку, у межах якої банкам дозволено купували іноземну валюту;
- збільшив розмір купівлі іноземної валюти банками до 0,5% від розміру регулятивного капіталу банку;
- звільнив осіб, які отримують кошти від нерезидентів від обов'язкового їх продажу, в тому випадку, якщо ця валюта надходить як грошове забезпечення [16].

Основними чинниками, які будуть стримувати розвиток інфляції є зовнішня підтримка реформ, неприсутність негативних шоків на світових ринках та припинення бойових дій на сході країни, і в результаті – поступове покращення інфляційних та валютно-курсних очікувань підприємців і населення.

Позитивні шоки будуть сприяти збільшенню пропозиції іноземної валюти, а НБУ в свою чергу буде збільшувати обсяг золотовалютних резервів до такого рівня, який забезпечить виконання державою своїх зобов'язань та досягнення цілей грошово-кредитної політики.

Негативні шоки змушуватимуть НБУ локалізувати валюту з її подальшим нівелюванням та використовувати увесь комплекс інструментів грошово-кредитної політики.

Водночас, слабкою стороною внутрішнього середовища залишається невизначеність щодо проведення макроекономічної політики та структурних реформ, збереження негативної динаміки та слабкої структури золотовалютних резервів, недостатні заходи щодо розвитку фінансового ринку України та дедоларизації економічних відносин, недостатній рівень незалежності і прозорості діяльності НБУ, а також неузгодженість дій Уряду і НБУ, необхідних для збереження макрофінансової стабільності, збільшення потенціалу економіки та продовження програми з МВФ. У випадку неефективної реалізації реформ буде підвищуватися премія за ризик, що погіршуватиме інфляційні й курсові очікування та посилюватиме інфляційний тиск. Окрім того, залишається ризик ескалації бойових дій на сході України

У зовнішньому середовищі основними загрозами є невизначеність пов'язана з політикою новообраного президента США Д. Трампа. Адже значні фіскальні стимули в США призведуть до збільшення попиту у світі на сировинні ресурси, а для України це, з однієї сторони матиме для експортних надходжень та стабільності обмінного курсу позитивне значення, а іншої сторони – це призведе до збільшення прямого внеску змін цін на сировину та імпортованої інфляції на внутрішню споживчу інфляцію.

Ще одним ризиком є упровадження країнами ОПЕК лімітів на видобування та експорт нафти. Адже це призведе до збільшення ціни палива і собівартості багатьох товарів та послуг, відповідно і збільшиться рівень інфляції, і відбудеться відповідний вплив на зовнішньоекономічні баланси та обмінний курс. Реалізація всіх вище викладених ризиків може зумовити відхилення фактичної інфляції від цільової траєкторії та відповідну реакцію з боку НБУ [15].

Нарощування чистих міжнародних резервів повинно розглядатися як окреме важливе завдання не лише у 2017 році, але й і у подальшій перспективі. Адже достатній рівень міжнародних резервів слугуватиме стабілізуючим захисним механізмом фінансової системи. У міру зменшення інфляційних ризиків і відповідно до ситуації на валютному ринку НБУ буде продовжувати поетапне зменшення адміністративних обмежень та лібералізацію валютного ринку. Це все буде здійснюватися задля розвитку ліквідного валютного ринку, який зможе знешкодити і внутрішні, і зовнішні шоки та для створення сприятливого середовища для ведення бізнесу. Саме зменшення адміністративних обмежень мусить дати поштовх для поглиблення валютного ринку та розвитку інструментів хеджування валютних ризиків, ці дії дадуть можливість зменшити участь НБУ у функціонуванні ринку.

Також НБУ буде докладати максимум зусиль для проходження через ВРУ ініціатив, які спрямовуються на стимулювання кредитування в Україні [19].

На даний момент часу, в Україні є великі проблеми з оборотом валюти, що спричинено слаборозвиненою інфраструктурою валютного ринку. Беручи до уваги те, що частина платіжного балансу України припадає на зовнішньоторговельні операції, важливим браком даного сегменту ринку є відсутність механізмів кредитування та страхування експорту.

У 2017 році передбачається продовження припливу депозитів і у національній, і у іноземній валюті. Зростання грошової маси прогнозується на рівні 11,5%. Основним джерелом насичення ліквідністю банківської системи будуть аукціони НБУ з купівлі іноземної валюти для поповнення міжнародних резервів. Зважаючи на суттєве зниження облікової ставки протягом 2016 року та нові інфляційні ризики темпи пом'якшення монетарної політики НБУ можуть дещо уповільнитися. Водночас

продовження тренду на пом'якшення монетарних умов все одно сприятиме подальшому зниженню процентних ставок за операціями банків [15].

Основними проблемами, які виявились в ході дослідження валютно-курсової політики НБУ та зміну національної грошової одиниці, що потребують подальшого вирішення для його перспективного розвитку є:

- існування тенденції до поетапної девальвації гривні стосовно іноземних валют, яка негативно впливає на економічний розвиток і темпи інфляції у країні у майбутньому;

- значне підвищення попиту на іноземні валюти у населення, через зменшення довіри до гривні, що призвело до зростання рівня доларизації у країні;

- потреба у стимулювання розвитку валютного ринку України, тобто проведення певних заходів і внесення змін до діючого валютного законодавства.

Валютна політика Національного банку України повинна бути направлена на розробку комплексу заходів, щодо повернення довіри до національної валюти, лібералізації валютного ринку та продовження режиму плаваючого курсоутворення.

Висновки

Підсумувавши вище сказане, можна стверджувати, що валютний ринок є особливим ринком, на якому здійснюється купівля, продаж та обмін такого специфічного товару, як валюта, де у вигляді ціни виступає обмінний курс. Основними складовими валютного ринку є об'єкти і суб'єкти, попит і пропозиція, ціна ринку, інфраструктура, комунікації. Валютний ринок є одним із найважливіших сегментів фінансового ринку, а отже ступінь його розвитку безпосередньо впливає на стан та розвиток економіки, і навпаки. На ньому здійснюються торговельні та неторговельні операції, операції по розміщенню та залученню іноземних коштів, міжнародних розрахунків тощо. На валютному ринку встановлюється ціна певної валюти стосовно національної грошової одиниці, що дає змогу суб'єктам економіки вступати в ділові відносини, а спекулянтам, які здійснюють «гру» на ринку, отримувати відповідні фінансові результати. Суб'єкти валютного ринку можуть здійснювати купівлю-продаж товарів та послуг в національній або іноземній валюті іншого суб'єкта з яким вони здійснили укладання угоди. Сучасний національний валютний ринок знаходиться у процесі становлення і остаточно ще не сформований, але його контури і основні тенденції виявляються достатньо безумовно.

Валютний ринок України організовується та регулюється НБУ. Він здійснює валютні інтервенції для стабілізації курсу національної грошової одиниці, регулює механізм курсоутворення, платіжний баланс, здійснює управління золотовалютними резервами, девальвацію та ревальвацію національної грошової одиниці, тощо. Валютні інтервенції є однією з причин зростання інфляції в країні, яка підриває стійкість гривні. На даний момент часу, вони є неефективними, враховуючи сучасний стан економіки і недовіру учасників ринку до політики НБУ, отже при здійсненні валютної політики необхідно використовувати переваги від позитивного сальдо платіжного балансу.

Динаміка міжнародних резервів була негативна і лише фінансування з міжнародних фінансових інститутів дало змогу оптимізувати їхній обсяг.

Стан макроекономічної та політичної ситуації також впливає на стабільність валютного ринку. Курс гривні щодо іноземної валюти складається під впливом багатьох факторів : стану платіжного та торговельного балансу, рівне реального ВВП, скорочення бюджетного дефіциту, обсягу валютних інтервенцій та валютних резервів, а також економічної та політичної ситуації, як у країні, так і у світі.

Поліпшення функціонування валютного ринку можна досягти шляхом:

- зменшення рівня доларизації економіки України, шляхом підвищення привабливості гривні;
- удосконалення механізмів ринкового регулювання;
- вдосконалення інфраструктури ринку з врахуванням міжнародної практики та запровадження нових видів міжнародних розрахунків;
- стимулювання експорту та забезпечення позитивного сальдо платіжного балансу;
- завершення конфлікту на сході України;
- розвиток нових фінансових технологій;
- забезпечення стабільності нормативної бази НБУ;
- встановлення оптимального режиму валютного курсу, тощо.

Список використаних джерел

1. Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції [Текст] : навч. посіб. / К. Ф. Ковальчук, Д. Є. Козенков, Ю. Г. Момот. – К. : ЦУЛ, 2016. – 149 с. – Режим доступу: [http://library.tneu.edu.ua/images/stories/zmist/2015/літм/Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції. Ковальчук.pdf](http://library.tneu.edu.ua/images/stories/zmist/2015/літм/Міжнародні_кредитно-розрахункові_та_валютні_операції._Ковальчук.pdf)
2. Гроші та кредит [Електронний ресурс] : підручник / А. І. Щетинін. – [4-те вид., переробл. та доповн.]. – К. : ЦУЛ, 2010. – 440 с. – Режим доступу : http://culonline.com.ua/Books/Groshi_ta_kredit_Shchetinin2010.pdf.
3. Гроші та кредит [Електронний ресурс] : навч. посіб. / Л. В. Левченко. – К. : ЦУЛ, 2011. – 223 с. – Режим доступу : http://culonline.com.ua/Books/Groshi_ta_kredit_Levchenko2011.pdf.
4. Малахова, О. Валютний ринок України: сучасний стан та проблеми [Електронний ресурс] / Олена Малахова, Марія Марусин // Світ фінансів. – 2015. – Вип. 2. – С. 46-60. – Режим доступу : <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/3716/1/%D0%9C%D0%B0%D0%B%D0%B0%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%9E..pdf>.
5. Валютний ринок України : аналіз сучасного стану та шляхи вдосконалення [Текст] / А. Г. Пасічник // Формування ринкових відносин в Україні. – 2015. – № 1. – С. 37-43.
6. Савченко А.Г. Макроекономіка: Підручник./А.Г.Савченко – К. КНЕУ, 2005. – 442с.
7. Бодрова Н. Е. Валютний ринок: стан, проблеми, перспективи / Н. Е. Бодрова // Економіка. – 2012. - № 1.
8. Коваленко, Д. І. Гроші та кредит : теорія і практика [Текст] : навч. посіб. / Д. І. Коваленко. – [4-те вид.]. – К. : Каравела, 2015. – 360 с. – Режим доступу : [http://library.tneu.edu.ua/images/stories/zmist/2015/літг/Гроші та кредит. Коваленко.pdf](http://library.tneu.edu.ua/images/stories/zmist/2015/літг/Гроші_та_кредит._Коваленко.pdf).

9. Гроші і кредит: Підручник. Затверджено МОН / Колодізєв О.М., Колесніченко В.Ф. — К., 2010. — 615 с.
10. Бураковський І.В. Глобальна фінансова криза: уроки для світу та України : навч. посіб. / Бураковський І.В. – Харків : Фоліо, 2009.
11. Бодрова Н.Є. Валютний ринок України: стан, проблеми й перспективи / Н.Є. Бодрова // Вісник СумДУ. Серія “Економіка”. – 2012. – № 1. – С. 103.
12. Макроекономічний огляд на грудень 2013 року [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу : <http://bank.gov.ua>
13. Возьний, К. З. Інфляція і девальвація: макроекономічні взаємозв'язки та залежності / К. З. Возьний // Економіка України. – 2010. – № 11. – С. 35-46.
14. Сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
15. Інфляційний звіт січень 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43401297>
16. Макроекономічний огляд за лютий 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=44771944>
17. Шарова С.В. Проблеми розвитку валютного України в контексті забезпечення фінансової незалежності / Шарова С.В., Рудьковський Д.О. – 2015.
18. Верига Г.В. Механізми регулювання валютного ринку та аналіз ефективності їх інструментів / Верига Г.В. // Донбаська державна машинобудівна академія. – 2015.
19. Основні засади грошово-кредитної політики на 2017 рік та середньострокову перспективу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=41556547>
20. Національний Банк України. Монетарна політика. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish>

21. Річний звіт Національного банку України за 2009 рік.
[Електронний ресурс]. - Режим доступу:
<https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=66438>
22. Річний звіт Національного банку України за 2010 рік.
[Електронний ресурс]. - Режим доступу:
<https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=77106>
23. Річний звіт Національного банку України за 2011 рік.
[Електронний ресурс]. - Режим доступу:
<https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=121938>
24. Річний звіт Національного банку України за 2012 рік.
[Електронний ресурс]. - Режим доступу:
<https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=2150782>
25. Річний звіт Національного банку України за 2013 рік.
[Електронний ресурс]. - Режим доступу:
<https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=8253030>
26. Річний звіт Національного банку України за 2014 рік.
[Електронний ресурс]. - Режим доступу:
<https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=17568764>